Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

29 päivänä lokakuuta 2015*

Ennakkoratkaisupyyntö — Tietokantojen oikeudellinen suoja — Direktiivi 96/9/EY — 1 artiklan 2 kohta — Soveltamisala — Tietokannat — Topografiset kartat — Tietokannan muodostavien aineistojen itsenäisyys — Mahdollisuus erottaa mainitut aineistot toisistaan vaikuttamatta niiden informaatiosisällön arvoon — Topografisen kartan käyttäjän sille antaman käyttötarkoituksen huomioon ottaminen

Asiassa C-490/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa) on esittänyt 18.9.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 6.11.2014, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Freistaat Bayern

vastaan

Verlag Esterbauer GmbH,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: ensimmäisen jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta, joka hoitaa toisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, presidentti K. Lenaerts (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J. L. da Cruz Vilaça, C. Lycourgos ja J.-C. Bonichot,

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Tourrès,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 2.9.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Freistaat Bayern, edustajinaan Rechtsanwalt U. Karpenstein ja Rechtsanwalt M. Kottmann,

— Verlag Esterbauer GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt P. Hertin,

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze, J. Kemper ja D. Kuon,

— Belgian hallitus, asiamiehinään J.-C. Halleux, L. van den Broeck ja C. Pochet,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään A. Gavela Llopis,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

— Ranskan hallitus, asiamiehenään D. Segoin,

— Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan avvocato dello Stato S. Fiorentino,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään G. Eberhard,

— Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

— Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes ja L. da Conceição Esmeriz,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään J. Kraehling, avustajanaan barrister N. Saunders,

— Euroopan komissio, asiamiehinään T. Scharf ja J. Samnadda,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11.3.1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY (EYVL L 77, s. 20) 1 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain Freistaat Bayern (Baijerin osavaltio) ja retkeilykartastoihin erikoistunut itävaltalainen kustantamo Verlag Esterbauer GmbH (jäljempänä Verlag Esterbauer) ja joka koskee tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista annettuun Saksan lakiin (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte, jäljempänä UrhG) perustuvaa kieltovaatimusta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 96/9 johdanto-osan 9, 10, 12, 14 ja 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(9) tietokannat ovat arvokas väline yhteisön tietopalvelumarkkinoita kehitettäessä; tämä väline on hyödyllinen myös monella muulla alalla,

(10) kaupan ja teollisuuden eri aloilla vuosittain syntyvien ja käsiteltävien tietomäärien voimakas kasvu yhteisön alueella kuten muuallakin maailmassa edellyttää investointeja kehittyneisiin tietojenkäsittelyjärjestelmiin kaikissa jäsenvaltioissa,

– –

(12) tietojen käsittelyn ja muistissa säilyttämisen uusiin järjestelmiin ei investoida yhteisössä toivotulla tavalla niin kauan kuin siltä puuttuu vakaa ja yhdenmukainen oikeudellinen järjestelmä tietokantojen valmistajien oikeuksien suojaamiseksi,

– –

(14) tämän direktiiviin antama suoja olisi ulotettava koskemaan ei-elektronisessa muodossa olevia tietokantoja,

– –

(17) ’tietokannalla’ tarkoitetaan kaikkia kirjallisia, taiteellisia, musiikillisia tai vastaavia teoskokoelmia, tai tekstiä, ääntä, kuvia, lukuja, tosiasioita ja tietoja sisältäviä kokoelmia; tässä tarkoitettujen kokoelmien on oltava teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmia, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja joihin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy; – –”

4 Direktiivin 96/9 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan kaikenmuotoisten tietokantojen oikeudelliseen suojaan.

2. Tässä direktiivissä ’tietokannalla’ tarkoitetaan teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy.

– –”

Saksan oikeus

5 UrhG:n 87 a §:n, jonka otsikko on ”Määritelmät”, 1 momentin ensimmäisellä virkkeellä saatetaan direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohta osaksi Saksan oikeutta.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

6 Freistaat Bayern julkaisee Landesamt für Vermessung und Geoinformation (osavaltion mittaus- ja geotietolaitos) -nimisen laitoksen kautta koko Baijerin osavaltion alueen topografisia karttoja mittakaavassa 1:50 000. Verlag Esterbauer on itävaltalainen kustantamo, joka julkaisee muun muassa karttakirjoja, matkakirjoja sekä karttoja pyöräilijöille, maastopyöräilijöille ja rullaluistelijoille.

7 Freistaat Bayernin mukaan Verlag Esterbauer on käyttänyt lainvastaisesti sen topografisia karttoja ja hyödyntänyt niiden perustana olevia tietoja omien karttojensa laatimiseksi. Niinpä se nosti Landgericht Münchenissä (Münchenin alueellinen tuomioistuin) kanteen kyseisen menettelyn kieltämiseksi ja Verlag Esterbauerin velvoittamiseksi vahingonkorvaukseen. Kyseinen alimman asteen tuomioistuin hyväksyi kaikki sen vaatimukset.

8 Verlag Esterbauer valitti tämän jälkeen Oberlandesgericht Müncheniin (Münchenin alueellinen muutoksenhakutuomioistuin), joka kumosi Landgericht Münchenin tuomion osittain. Oberlandesgericht salli Revision-valituksen tekemisen Bundesgerichtshofille (liittovaltion ylin tuomioistuin) vain ratkaisustaan hylätä Freistaat Bayernin UrhG:n 87 a §:n ja sitä seuraavien pykälien perusteella esittämät tietokantojen suojaan liittyvät vaatimukset.

9 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä direktiivin 96/9 soveltamisalaa ja Freistaat Bayernin laatimien topografisten karttojen mahdollista kuulumista kyseisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tietokantojen käsitteen piiriin. Tarkemmin sanottuna mainittu tuomioistuin kysyy, voidaanko tiettyjen maanpinnan pisteiden koordinaattitietoja pitää kyseisessä säännöksessä tarkoitettuina ”itsenäisinä aineistoina”.

10 Tässä tilanteessa Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin) on päättänyt lykätä ratkaisun antamista ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko tarkasteltaessa sitä, onko kyseessä direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu itsenäisten aineistojen kokoelma, koska aineistot voidaan erottaa toisistaan, ilman että tämä vaikuttaa niiden informaatiosisällön arvoon, ratkaisevaa jokainen mahdollinen informaatioarvo vai ainoastaan se arvo, joka on määritettävä käyttäen lähtökohtana kulloisenkin kokoelman tarkoitusta ja ottaen huomioon tästä seuraava käyttäjän tyypillinen toiminta?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

11 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tahtoo selvittää kysymyksellään olennaisilta osin, onko direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että topografisesta kartasta erotetuilla maantieteellisillä tiedoilla, joita käytetään toisen kartan laatimiseen ja myyntiin saattamiseen, on niiden erottamisen jälkeen riittävä informaatioarvo, jotta ne voidaan luokitella mainitussa säännöksessä tarkoitetuksi ”tietokannan” ”itsenäiseksi aineistoksi”.

12 Tässä yhteydessä on muistutettava aluksi unionin tuomioistuimen jo todenneen, että unionin lainsäätäjän tarkoituksen mukaista on antaa direktiivissä 96/9 tarkoitetulle tietokannan käsitteelle laaja sisältö, jonka osalta ei oteta huomioon muodollisia, teknisiä tai aineellisia näkökohtia (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 20 kohta ja tuomio Ryanair, C-30/14, EU:C:2015:10, 33 kohta).

13 Mainitun direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään näet, että direktiivi koskee ”kaikenmuotoisten” tietokantojen oikeudellista suojaa.

14 Direktiivin 96/9 johdanto-osan 17 perustelukappaleessa täsmennetään tältä osin, että tietokannan käsitteellä on ymmärrettävä tarkoitettavan ”kaikkia kirjallisia, taiteellisia, musiikillisia tai vastaavia teoskokoelmia, tai tekstiä, ääntä, kuvia, lukuja, tosiasioita ja tietoja sisältäviä kokoelmia” (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 23 kohta). Lisäksi mainitun direktiivin johdanto-osan 14 perustelukappaleesta ilmenee, että direktiivillä annettava suoja koskee sekä sähköisiä että ei-sähköisiä tietokantoja.

15 Niinpä pääasiassa kyseessä olevien topografisten karttojen analogisuus, joka edellytti niiden muuttamista skannerilla digitaaliseen muotoon, jotta niitä voitiin hyödyntää eri tarkoituksia varten grafiikkaohjelman avulla, ei ole esteenä niiden luokittelemiselle samassa direktiivissä tarkoitetuksi ”tietokannaksi”.

16 Unionin tuomioistuin on myös todennut, että tällaisen laajan tulkinnan mukaisesti direktiivissä 96/9 tarkoitetulle käsitteelle ”tietokanta” on tunnusomaista toiminnallinen kriteeri (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 27 kohta). Kuten mainitun direktiivin johdanto-osan 9, 10 ja 12 perustelukappaleesta ilmenee, sillä käyttöön otetulla oikeudellisella suojalla pyritään edistämään sellaisten tietojen säilyttämiseen ja käsittelyyn käytettävien järjestelmien käyttöönottamista, jotka myötävaikuttavat tietopalvelumarkkinoiden kehitykseen tilanteessa, jolle on tyypillistä eri toimialoilla vuosittain syntyvien ja käsiteltävien tietomäärien voimakas kasvu (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-46/02, EU:C:2004:694, 33 kohta; tuomio The British Horseracing Board ym., C-203/02, EU:C:2004:695, 30 kohta; tuomio Fixtures Marketing, C-338/02, EU:C:2004:696, 23 kohta ja tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 39 kohta).

17 Kokoelman luokitteleminen direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuksi ”tietokannaksi” edellyttää näin ollen ensinnäkin sitä, että kokoelma muodostuu ”itsenäisistä aineistoista” eli sellaisista aineistoista, jotka ovat erotettavissa toisistaan niin, ettei erottaminen vaikuta aineistojen informaatiosisällön tai kirjallisen, taiteellisen, musiikillisen tai muun sisällön arvoon (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 29 kohta).

18 Verlag Esterbauer ja Euroopan komissio mainitsevat, että analogisten topografisten karttojen huomioon otettava erotettavissa oleva aineisto koostuu kahdenlaisista tiedoista eli yhtäältä ”maantieteellisestä koordinaattipisteestä”, joka on numerokoodi, joka vastaa tiettyä koordinaattipistettä kaksiulotteisessa ruudukossa, ja toisaalta ”tunnisteesta” eli kartanlaatijan käyttämästä numerokoodista, jolla kuvataan yksittäistä paikkaa, esimerkiksi kirkkoa. Niiden mukaan kyseisten tietojen informaatioarvo katoaa lähes kokonaan, jos ne erotetaan topografisesta kartasta, koska mainitussa esimerkissä tietyssä maantieteellisen koordinaatiston kohdassa esitetyn tunnisteen ”kirkko” perusteella ei ole mahdollista päätellä, sijaitseeko kirkko tietyssä kaupungissa tai kylässä, jos kirkon sijaintipaikasta ei saada lisää tietoa.

19 Tässä yhteydessä on mainittava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset topografiset kartat ovat perustuotteita, joiden avulla voidaan valmistaa johdettuja tuotteita erottamalla niistä valikoiden aineistoja. Pääasiassa Verlag Esterbauer erotti Freistaat Bayernin topografisista kartoista digitalisoimalla pyöräilijöille, maastopyöräilijöille ja rullaluistelijoille soveltuvia reittejä koskevia maantieteellisiä tietoja.

20 Oikeuskäytännöstä ilmenee yhtäältä, että yksittäisen tiedon lisäksi myös tietojen yhdistelmä voi muodostaa direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun ”itsenäisen aineiston” (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 35 kohta ja tuomio Football Dataco ym., C-604/10, EU:C:2012:115, 26 kohta).

21 Direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohta ei ole näin ollen esteenä sille, että kahta edellä 18 kohdassa mainittua tietoa tai niitä laajempaa tietojen yhdistelmää, kuten pyöräilijöille, maastopyöräilijöille ja rullaluistelijoille soveltuvia reittejä koskevat maantieteelliset tiedot, voidaan pitää mainitussa säännöksessä tarkoitettuna ”itsenäisenä aineistona”, jos mainittujen tietojen erottaminen kyseessä olevasta topografisesta kartasta ei vaikuta edellä 17 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla niiden informaatiosisältöön.

22 Toisaalta on mainittava unionin tuomioistuimen todenneen, että jos kokoelmaan kuuluvalla aineistolla on sen kyseessä olevasta kokoelmasta erottamisen jälkeen oma itsenäinen informaatioarvonsa, erottaminen ei vaikuta sen informaatiosisällön arvoon mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 33 kohta ja tuomio Football Dataco ym., C-604/10, EU:C:2012:115, 26 kohta).

23 Tästä on mainittava, että tietokannan laatimisella, johon direktiivillä 96/9 pyritään edellä 16 kohdassa ilmenevällä tavalla kannustamaan ottamalla käyttöön niiden oikeudellinen suoja, voidaan antaa kyseisen tietokannan muodostaville aineistoille lisäarvo järjestämällä ne järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja mahdollistamalla yksilöllinen pääsy kyseisiin tietoihin. Jos kokoelmaan kuuluminen kasvattaa aineiston arvoa, sen erottaminen mainitusta kokoelmasta voi vähentää arvoa vastaavasti, mikä ei kuitenkaan vaikuta sen luokittelemiseen direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuksi ”itsenäiseksi aineistoksi”, jos kyseinen aineisto säilyttää oman itsenäisen informaatioarvonsa.

24 Tästä seuraa, että aineiston informaatioarvon väheneminen, joka liittyy sen erottamiseen kokoelmasta, johon se kuuluu, ei sulje välttämättä pois sitä, että kyseinen aineisto voi kuulua direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun käsitteen ”itsenäinen aineisto” piiriin, jos mainittu aineisto säilyttää oman itsenäisen informaatioarvonsa.

25 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tiedustelusta, joka koskee pääasiassa kyseessä olevan kaltaisten topografisten karttojen muodostavien aineistojen itsenäisen arvon arviointia, ja erityisesti siitä, onko kyseistä arvoa arvioitava tällaisten karttojen käyttötarkoituksen tai niiden keskivertokäyttäjän oletetun käyttötavan kannalta, on muistutettava, että topografiset kartat mahdollistavat monenlaisia käyttötapoja, kuten kahden pisteen välisen matkan suunnittelun, pyöräretken valmistelun, tien, kaupungin, joen, järven tai vuoren nimen ja sijainnin etsimisen taikka vesiväylän leveyden tai pinnanmuotojen korkeusaseman selvittämisen.

26 Sen lisäksi, että topografisen kartan kaltaisen kokoelman pääasiallisen käyttötarkoituksen tai keskivertokäyttäjän määrittäminen olisi vaikeaa, tällaisen kriteerin soveltaminen kokoelman muodostavien aineistojen itsenäisen informaatioarvon arvioimiseen olisi myös ristiriidassa sen kanssa, että unionin lainsäätäjä on tahtonut antaa tietokannan käsitteelle laajan ulottuvuuden.

27 Niinpä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ja erityisesti tuomiosta Fixtures Marketing (C-444/02, EU:C:2004:697) ilmenee, että kokoelmasta erotetun aineiston itsenäistä informaatioarvoa on arvioitava siten, että huomioon ei oteta informaatioarvoa kyseessä olevan kokoelman tyypilliselle käyttäjälle vaan kaikille erotetusta aineistosta kiinnostuneille kolmansille. Kyseisessä tuomiossa nimittäin todettiin, että onnenpelejä järjestävän yhtiön jalkapallosarjan järjestäjien laatimasta kokoelmasta, joka sisälsi tiedot kaikista mainitun sarjan otteluista, erottamilla erästä jalkapallo-ottelua koskevilla tiedoilla oli itsenäistä arvoa, koska ottelusta kiinnostuneet ulkopuoliset eli onnenpelejä järjestävän yhtiön asiakkaat saivat niistä merkityksellistä informaatiota (ks. tuomio Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, 34 kohta).

28 Niinpä Verlag Esterbauerin Freistaat Bayernin topografisista kartoista erottamien tietojen kaltaiset kokoelmaan sisältyvät tiedot, joita hyödynnetään taloudellisesti kokoelmasta itsenäisenä, ovat direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja ”tietokannan” ”itsenäisiä aineistoja”, koska mainittuja tietoja käyttävän yhtiön asiakkaat saavat niistä niiden erottamisen jälkeen merkityksellistä informaatiota.

29 Esitettyyn kysymykseen on tässä tilanteessa vastattava, että direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kolmannen topografisesta kartasta erottamilla maantieteellisillä tiedoilla, joita käytetään toisen kartan laatimiseen ja myyntiin saattamiseen, on niiden erottamisen jälkeen riittävä informaatioarvo, jotta ne voidaan luokitella mainitussa säännöksessä tarkoitetuiksi ”tietokantojen” ”itsenäisiksi aineistoiksi”.

Oikeudenkäyntikulut

30 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11.3.1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kolmannen topografisesta kartasta erottamilla maantieteellisillä tiedoilla, joita käytetään toisen kartan laatimiseen ja myyntiin saattamiseen, on niiden erottamisen jälkeen riittävä informaatioarvo, jotta ne voidaan luokitella mainitussa säännöksessä tarkoitetuiksi ”tietokantojen” ”itsenäisiksi aineistoiksi”.

Allekirjoitukset